

Prof. dr. Josef Opatrný
Středisko ibero-amerických studií
FF UK

Posudek oponenta diplomové práce
Lucie Špitálská, *Kanárská emigrace na Kubu*, Praha 2014, 105 str. rkp.

Lucie Špitálská si zvolila pro svou diplomovou práci téma kanárské emigrace, která je už po léta z celkem pochopitelných důvodů jedním z hlavních zájmů kanárských historiků. Kanárské ostrovy opouštěly zejména od ekonomické krize osmnáctého století jednotlivci i početné skupiny obyvatel, kterým nenabízelo souostroví žádnou perspektivu. Brzy se tak objevily i ve Španělsku hlasy, požadující v případě isleños výjimku ze španělské migrační politiky, která bránila v duchu tehdejších ekonomických a sociálních doktrín poddaným koruny opouštět zemi. V Madridu si uvědomovali, že by uvolnění vystěhovalectví z ostrovů zároveň pomáhalo snížit sociální napětí v ostrovní společnosti. Zároveň by pomohlo řešit ekonomické, politické, sociální a kulturní problémy stále důležitější součásti španělského koloniálního impéria, Kubu. Její ekonomický i strategický význam narůstal zejména na konci osmnáctého století, stejně jako kardinální problém její rostoucí ekonomiky v podobě nedostatku vhodné pracovní síly. Právě kanárské vystěhovalectví na Kubu, ovšem až ve druhé polovině devatenáctého století se stalo předmětem diplomantčina zkoumání.

Ještě dřív, než se však věnovala situaci v této oblasti mezi lety 1860 a 1914, sledovala kanárskou migraci v předcházejícím období, v krátkosti od šestnáctého do osmnáctého století, důkladněji pak pro léta po roce 1800. Špitálská zde píše o potřebě zajistit novou pracovní sílu a ne zcela přesně hovoří nutnosti dovést (skutečně myslela Špitálská dovést, neměla na mysli spíše dovézt?) ji, aby „spolu s černými otroky pracovala na plantážích cukrové třtiny:“ (str. 19) Už v této době hledala část kreolské ekonomické a kulturní elity velmi intenzivně odvrácení hrozby „afrikanizace“ Kubu a spatřovala vhodný nástroj v programu přistěhovalectví isleños organizovaného úřady kolonie i metropole. Pro jistý segment této elity pak nebyli isleños jen zbraní proti „afriickým barbarům“, ale také proti latifundiím. Budoucností Kubu měli být španělsky mluvící nájemci malých usedlostí, kanárští přistěhovalci. (srov. program „velké“ a „malé“ Kubu). Reminiscence na tento program propagovaný intenzivně José Antoniem Sacem ve třicátých a čtyřicátých letech se pak objevují v druhé polovině století, ne ovšem jako originální myšlenka, ale jen jistá renezanční názorů první generace reformistů. I těmito otázkami se zabývá Špitálská ve druhé části práce, především na základě tehdejších novinových článků.

Špitálské text je kultivovaný, přesto se občas objevují hrubé prohřešky proti českému pravopisu. Srov. např. shodu podmětu s přísudkem ve větě „...počínaje rokem 1853 se otevřeli brány pro masivní migraci.“ (str. 21). Je potom v této souvislosti otázkou, zda snaha po eleganci vyjadřování někdy nevede k ne úplně přesnému popisu historické skutečnosti. Byla tak např. Kuba skutečně přední destinací kanárských emigrantů již od Kolumbových plaveb? (viz též str. 21). Přísně vzato začala kolonizace Kubu až několik let po Kolumbově

smrti a Kuba, podobně jako další karibské ostrovy tvořily pak pro řadu účastníků španělské zámořské expanze pouhou zastávku v cestě na kontinent. Ve stejné době pak ovšem probíhala stejným způsobem kolonizace Kanárských ostrovů, které začali Španělé kolonizovat jen o málo dřív než ostrovy a kontinent za Atlantikem. Otázkou pak zůstává, zda pro první období kolonizace lze vůbec hovořit o emigraci. Podle stávajícího stavu znalostí o problému odchodu obyvatel Pyrenejského poloostrova za moře považovala patrně většina z nich svoji účast na dobrodružných podnicích za cestu ke zbohatnutí, která jim přinese po návratu do Španělska bezstarostný a bezpracný život až do smrti. Kromě toho se lze tázat, je-li pohyb obyvatel v rámci koloniální říše emigrací či pouhou migrací.

Obávám se také, že Špitálská nepoužila na str. 19. právě vhodně výraz „popularizační politika“, jsem si sice vědom obtížnosti hledání českého ekvivalentu, ale použitá slova nejsou adekvátní obsahu, spíše patrně populační byť zde možná chybí moment intencionality. Poněkud nešťastně pak přeložila výraz Capitan General v případě Luise de las Casas (str. 12). Čeští iberoamerikanisté na překlad resignovali a standardně užívají výrazu generální kapitán, i když v daném případě diplomantka uvedla Las Casasovu funkci v Louisianě. Na druhé straně pak používá setrvale výraz „mayoral“ bez překladu, byť existuje běžně používané slovo šafář. Příšerným klišé je pak použití výrazu „nespočet“ hned úvodu práce (str. 7), používaným s oblibou českou pokleslou žurnalistikou. Statistiky, třebaže nemohou být úplně přesné, přinášejí přece jen jisté údaje a diplomantka Špitálské kvalit by se měla užívání slovníku bulváru vyvarovat.

Špitálská předložila velmi pěknou diplomní práci opřenou částečně o sekundární literaturu, částečně o pramenný materiál v podobě dobového tisku. Prokázala zde schopnost kritického přístupu k oběma zdrojům a zformulovala vyvážené závěry. Někde se však přece jen objevil problém v podobě ne dost důkladné znalosti kanárské vystěhovalecké problematiky a kubánské historie v období, které nebyly předmětem jejího prvořadého zájmu, tedy první poloviny devatenáctého století. Špitálská tak jeví snahu posouvat problémy, které španělská a kubánská společnost řešily už v první polovině devatenáctého století až do doby, jíž ve své práci sleduje. Patrné je to zejména v pasáži, v níž zmiňuje nedostatek pracovní síly na Kubě po zrušení otroctví v roce 1886 a hovoří v té souvislosti o plánech plantážníků na dovoz pracovní síly z Asie. Tento plán ovšem nebyl na Kubě nový, byl dokonce s malým úspěchem realizován od roku 1847 a prakticky opuštěn v sedmdesátých letech. Jistý návrat k už dříve neúspěšnému projektu byl ovšem doprovázen renezancí zájmu o přistěhovalectví z Kanárských ostrovů, které podporovala část koloniální společnosti už od začátku devatenáctého století. Tento fakt sama Špitálská obsáhle zmiňuje hned na počátku svého textu.

Drobné výhrady, které jsem uvedl v posudku neznamenaají přirozeně odmítnutí práce, jíž považuji za zdařilou, její obhajobu doporučuji a navrhuji hodnotit jako velmi dobrou až výbornou

Praze, dne 2. září 2014.

Prof. dr. Josef Opatrný